

УПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ПРОЕКТІВ У ПРАКТИКУ РОЗВИТКУ ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВЧИТЕЛІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

О.В. ХАУСТОВА

***Україна, м.Запоріжжя, Запорізький обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти***

Розвиток духовного потенціалу вчителів відбувається в умовах подолання чисельних перешкод соціального, психологічного та економічного генезу. Педагоги відчують незатребуваність досягнень духовного розвитку власної особистості в умовах культу грошей і сили, засилля масової культури тощо. Самореалізація духовного потенціалу особистості у суспільному житті та отримання соціального визнання є важливим для особистості, мотивує для подальшого саморозвитку, надає смислового наповнення духовному зростанню. Тому необхідним стає створення умов для соціально значущого, духовно спрямованого самовияву потенціалів педагога в системі післядипломної освіти. Означені умови створюються в проектній діяльності зокрема.

Метод проектів виник у 20-х роках ХХ століття, його концептуальна основа базується на ідеях Дж. Дьюї, В.Х.Кілпатрика. Як технологія, метод проектів передбачає сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю суттю. Сутність та особливості методу проектів характеризують у своїх працях К.М. Мелашенко, І.С. Сергєєв, Є.С.Полат, Н.Ю.Пахомова, І.Д.Чечель, А.В.Хуторський та ін. Застосування методу проектів у практиці розвитку духовного потенціалу вчителів залишається слабо дослідженим в сучасній педагогічній науці, що обумовлює мету даної статті: визначити концептуальну, змістову та процесуальну специфіку впровадження освітніх проектів в практиці розвитку духовного потенціалу вчителів в системі післядипломної освіти.

Виходячи з точки зору німецького педагога А. Флітнера, який характеризує проектну діяльність як навчальний процес, в якому обов'язково беруть участь розум, серце і руки, ми вбачаємо в проектній роботі засіб активізації як розумової, так і етичної та естетичної сфер особистості, що є визначальним для духовного розвитку людини. В практиці післядипломної освіти необхідним є організація проектів,

спрямованих на сприяння духовній самореалізації вчителів та отримання соціально значущих результатів.

Проектна технологія орієнтує тих, хто навчається на створення певного матеріального або інтелектуального продукту. З метою розвитку духовного потенціалу вчителів створений продукт має відзначитися аксіологічним змістом, бути спрямованим на вирішення актуальних проблем професійного та особистісного значення на духовних засадах.

Відповідно до професійних та особистісних запитів учителів, проекти мають інтегрувати зміст навчальної, виховної роботи педагога та потребам вчителя естетичного, морально-етичного плану, потребам духовного саморозвитку та самореалізації. Підготовка педагогами проектів духовно-моральної спрямованості для подальшої реалізації в навчально-виховній роботі зі школярами відповідає цим вимогам.

У сучасній освітній практиці наявні міжнародні проекти, реалізація яких може бути творчо спрямована в процесі післядипломної педагогічної освіти на духовний розвиток самого педагога, наприклад, проект HOME екологічного змісту, антинаркотичний проект DrugFreeWorld зокрема.

Набуття духовного спрямування проектами різних типів може бути здійснено як за ініціативи викладача, так за вибором тих, хто навчається. Всі типи проектів (за змістовим аспектом) потенціально є духовно орієнтованими: літературно-творчі, природничо – наукові, мовні, культурологічні, рольово-ігрові, спортивні, географічні, історичні, музичні. Всі види діяльності, які передбачені в проектній технології, не суперечать духовному спрямуванню проекту: дослідницька, пошукова, творча, прикладна, рольова, інформаційна, ігрова. Використання інформаційно-комунікаційних, медіа – технологій дозволяють підвищити рівень інтересу до проектів, однак потребують попередньої підготовки вчителів.

Серед питань, які викладач системи післядипломної освіти ставить педагогам, важливими є наступні:

- для якої цільової аудиторії готується даний проект (презентація, газета, сайт, художній твір (літературного, зображувального, музичного, комбінованого характеру тощо);
- які професійні та особистісні цілі та завдання ставить автор (група авторів) проекту;
- які основні ідеї, цінності, пріоритети будуть покладені в основу проекту;

Змістова специфіка застосування проектної технології представлена основними групами цінностей. В сучасній науці розглядають сфери духовного, які відображають такі цінності, як етична (цінність Добро), естетична (цінність Краса) та розумова (цінність Істина).

О.Вишневецький виділяє абсолютні (вічні) цінності, національні, громадянські, сімейні й цінності особистого життя. Абсолютними цінностями є Доброта, Любов, Правда, Чесність, Краса та ін. До групи національних цінностей відносять такі поняття як патріотизм, почуття національної гідності, історична пам'ять. Громадянські цінності ґрунтуються на визнанні рівності людей і застосовуються в демократичних суспільствах та в житті громад, які визнають принципи демократії. До цієї групи цінностей відносять поняття прав і свобод людини, обов'язки перед іншими людьми, ідеї соціальної гармонії, повагу до закону [3, с. 32].

Процесуальний компонент технології розкриває особливості організації освітнього процесу, форми й методи роботи з педагогами в післядипломному педагогічному процесі, способи оцінювання поточних та кінцевих, результатів, корекційної роботи.

Упровадження освітніх проектів духовного спрямування в практиці післядипломної освіти ефективно поєднується із арт-педагогічними технологіями, а саме із використанням методів бібліотерапії, драмотерапії, фототерапії, музикотерапії, кольоротерапії тощо.

Бібліотерапією є метод впливу на психіку особистості, що передбачає вибір книг, орієнтованих на коло проблем певної особи чи групи. Згідно методики, бібліотерапія передбачає спільний аналіз змісту, який відбувається після прочитання.

Драмотерапією є метод арт-терапевтичного впливу на пам'ять, волю, уяву, почуття, увагу, мислення суб'єкта на основі драматизації комунікативних ситуацій, який дозволяє розвинути логіку, здійснити мрії в процесі гри, перевірити в дії багато міжособистісних впливів.

Фототерапією є одна з форм педагогічної арт-терапії, яка впливає на розвиток і гармонізацію особистості. Вона передбачає роботу з готовими фотографіями й створення оригінальних авторських знімків. Основним змістом фототерапії є створення або сприйняття фотографічних образів, яке доповнюється їх обговоренням та різними видами творчої діяльності. Це може бути вигадкування історій, використання додаткових технік і прийомів зображувальної діяльності, виготовлення із фотографій

фігур і подальша гра з ними, сценічне їх представлення, робота з костюмами та гримом, рух і танці, художні описи тощо.

Музикотерапія – метод впливу на свідомість особистості, її емоційні стани для заспокоєння й зосередження з допомогою прослуховування або виконання музичних творів.

Слід зазначити, що процес застосування технології відбувається за умови матеріально-технічного забезпечення, що дозволяє застосовувати мультимедійні презентації, відеоматеріали. Необхідним є доступ педагогів до комп'ютерного обладнання.

Серед проектів, які використовуються в практиці післядипломної освіти з метою розвитку духовного потенціалу вчителів із використанням ІКТ-технологій, особливе місце займають такі, які дозволяють підготувати (створити або підібрати) мультимедійні презентації та відео-матеріали для використання у виховній роботі зі школярами. Означені презентації та відео-матеріали поділяються за такими ознаками:

- 1) презентації та відеоматеріали, спрямовані на надихання, релаксацію, творчу стимуляцію уяви педагогів;
- 2) презентації, які мають етичний, естетичний та теоретико-педагогічний зміст. Ці презентації розподіляються на презентації-прикладні для творчої діяльності вчителів зі створення подібних матеріалів для школярів; та презентації для навчання й розвитку педагогів;
- 3) презентації, які дозволяють здійснити корегуючий вплив на ставлення педагогів до життя, самого себе та оточуючих.

Перша група стимуляційних та релаксаційних матеріалів представлена презентаціями та відео матеріалами, які відображають картини природи, портрети (фото, відео, художні твори), портрети, анімації, супроводжуються класичними музичними творами або оркестровими композиціями.

Друга група матеріалів представлена мультимедійними презентаціями, які побудовані за принципом одночасного подання інформації кількох планів: навчально-теоретичного, духовно-морального, художньо-естетичного, музичного.

Наведемо приклад такого поєднання кількох змістових пластів у презентації для роботи з вчителями хімії в післядипломному педагогічному процесі. Маючи за мету опанування педагогами специфікою застосування арт-педагогічних технологій в процесі викладання хімії, їх особливості ілюструються на прикладі презентації «Горіння».

Художньо-естетичним фоном презентації є картини з полум'ям, вогнем, свічками, жонглювання вогнем, кострами тощо. Музичний фон представлено композицією Royal Orchestra "Hooked on Bach". Структура презентації відображено в таблиці 1.

№ слайда	Навчально-теоретична інформація	Духовно-моральна інформація
1	Горіння – складний фізико-хімічний процес	Життя та діяльність настільки ж тісно поєднані між собою, як полум'я та світло. Що палає, то й світить, що живе, то й діє. Ф.М. Глінка
2	У процесі горіння відбувається викид променистої енергії	Сенс мого життя – іти до світла. Світло – це любов. Невідомий автор
3.	Горіння призводить до випромінювання світла	Зрозумій, де світло, і ти зрозумієш, де п'ятьма. О.О.Блок Хочеш, щоб життя стало світлішим – припини темніти. А.Рахматов
4.	Існує дві стадії горіння – займання та згорання.	Думка – свічка, від якої можна запалити чужу свічку, але для цього треба мати вогонь. М.Павич
5	Для горіння необхідні певні умови	Почуття – вогонь, думка – масло. В.Г.Белинський
6.	Наявність кисню підтримує горіння	Розлука зменшує помірну любов та звеличує сильну, подібно до того, як вітер задуває свічку та роздуває вогонь. Ф.Ларошфуко
7	Один із результатів горіння – тепло	Любов – це та сама доброта, те внутрішнє світло, що осяює людину і дарує їй невичерпне тепло. Невідомий автор

Таблиця 1. Структура презентації «Горіння».

На основі наданого прикладу йде робота з педагогами щодо збагачення основної презентації, її деталізації навчальною та морально-духовною інформацією з допомогою наборів фонових слайдів, висловлювань великих людей, афоризмів, прислів'їв та навчальних посібників для учнів.

Іще одним із варіантів роботи з педагогами є надання прикладу презентації з іншого предмету для стимулювання творчості, побудови презентацій для занять з

предмету, який викладає педагог. Наприклад, на основі презентації на тему «Горіння» з хімії, вчителі української мови та літератури створюють презентацію для роботи зі школярами над вивченням творчості Марусі Чурай. При цьому використовуються вислови духовно-морального плану і підбирається навчальна інформація з курсу української літератури.

Третя група презентацій дозволяє скорегувати хибні уявлення суб'єктів освітнього процесу про людину, дитину, її місце в світі, стосунки тощо. Духовно-моральною основою таких презентацій та відео матеріалів є висловлювання великих людей (наприклад, 13 фраз про життя Г.Г.Маркеса), притчі (про мати, про цінність миті, про друзів, про терпіння, про щастя, про вік людини, про жіночі сльози тощо), вибірки з дитячих творів, які розкривають особливості, глибину внутрішнього світу та проблеми сучасної дитини (наприклад, діти відповідають на питання «Що таке любов?», фрагменти книги М.Димова «Діти пишуть Богу» тощо).

Важливим елементом застосування проектної та арт-педагогічних технологій з метою розвитку духовного потенціалу особистості є підбір музичного фону, який здійснює наступні різновиди впливу на вчителя:

- психозберігаючий (дозволяє виконати завдання оптимального спрямування емоцій всупереч їх пригнічуванню й викоріненню);
- катарсичний (звільнює від переживань і думок, призводить до стану внутрішнього очищення, відбудовує цілісність людини);
- когнітивний (сприяє набуттю педагогами вмінь оформлювати свої почуття і думки в слова, розвиває пам'ять, формує емоційну сприйнятливність);
- громадянський (кращі зразки етномузичних творів формують громадянську самосвідомість, патріотичні почуття);
- екзистенційний (актуалізують потребу здійснення власного призначення, відбувається “переозначення” смислу музичного твору в особистісно-значущий);
- аксіологічний (сприяє ціннісному сприйняттю, досягненню внутрішнього та зовнішнього світу);
- комунікативний (спільне прослухування, обговорення музичних творів реалізують потребу в самовираженні, вокал і хоровий спів налагоджують духовну взаємодію у групі педагогів);
- рефлексивний (дозволяє поглибити емоційне самопізнання, розуміння власних духовних сил);

- творчий (пробуджується метафоричне мислення, бажання виражати свої думки й почуття засобами музичного мистецтва, писати вірші й музику, грати на музичних інструментах, створювати музичні колективи).

Модель заняття, побудованого на основі методу проєктів в післядипломному педагогічному процесі, складається з трьох етапів. Перший етап заняття спрямований на постановку життєво важливого смислового питання в «зоні найближчого розвитку» педагогів. Другий етап заняття спрямований на набуття особистісно значущих відповідей на поставлені питання. На третьому етапі відбувається побудова нового плану дій та набуття (генерування) нових способів взаємодії з оточуючими.

Слід зазначити, що процес застосування технології відбувається за умови матеріально-технічного забезпечення, що дозволяє демонструвати мультимедійні презентації, відео матеріали, програвати музичні композиції.

Психолого-педагогічними умовами реалізації технології є організація духовної взаємодії суб'єктів післядипломного освітнього процесу та сумісної творчої діяльності. Педагогічними умовами розвитку духовного потенціалу вчителя в процесі застосування методу проєктів є гуманізація, естетизація, діалогізація, емоційне забарвлення післядипломного педагогічного процесу, урахування мотивації, внутрішньої позиції, інтересів, смаків, індивідуальних особливостей вчителів.

За таких умов технологія забезпечує успішний розвиток і саморозвиток особистості, розкриття її потенційних можливостей і надання психологічної допомоги й підтримки у подоланні проблем, що виникають в процесі конструктивної соціалізації й духовного розвитку особистості.

Запропонована технологія, яка поєднує освітні проєкти та вплив мистецтва, дозволяє сприяти особистісному розвитку, актуалізації духовно-морального самовиховання, самодослідження, самопізнання, самоорганізації вчителів, опануванню методом проєктів та арт-педагогічними засобами впливу на духовний потенціал школярів.

Висновки. Упровадження освітніх проєктів духовної спрямованості в практику післядипломної освіти вчителів позитивно впливають на розвиток духовного потенціалу особистості, її духовно-ціннісної спрямованості, емоційної, моральної, когнітивної сфери, духовних потреб та інтересів; сприяє самопізнанню та здійсненню моральних вчинків. Ефективним є поєднання проєктної та арт-педагогічних технологій для здійснення на особистість вчителя розвивального, психозберігаючого,

катарсичного, когнітивного, громадянського, екзистенційного, аксіологічного, комунікативного, рефлексивного, творчого впливу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник / І.М.Дичківська. – Київ: Академвидав, - 2004. – 352 с.
2. Красовицький М.Ю. На власні очі. Проблеми морального виховання учнів у теорії і практиці вітчизняної та американської педагогіки. – К.: Нью-Йорк: Пед. думка, 1998. – 160 с.
3. Педагогіка вищої школи: Підручник. / Д.В.Чернілевський, І.С.Гамрецький, О.А.Зарічанський, І.М.Пшеничнюк. За ред. Д.В.Чернілевського. – Вінниця: АМСКП, Глобус-Прес, 2010. – 408 с.
4. Селевко Г. К. Альтернативные педагогические технологии / Герман Константинович Селевко. – М.: НИИ школьных технологий, 2005. – 224 с. – (Серия «Энциклопедия образовательных технологий»).